

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

100-річчю заснування
Донецького національного
технічного університету
ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Матеріали
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

9–10 квітня 2020 року

Покровськ
ДВНЗ «ДонНТУ»
2020

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»

**Феномен української інтелігенції
в контексті глобальних трансформацій**

(до 100-річчя заснування
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»)

Матеріали
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

9–10 квітня 2020 року

Покровськ
ДВНЗ «ДонНТУ»
2020

УДК 316.663 (477)

Ф42

Рекомендовано до видання Гуманітарною радою
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
(протокол № 3 від 07.04.2020)

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор В. М. Алфімов
доктор філологічних наук, професор О. О. Бровко
доктор філософських наук, професор А. Ю. Морозов

Відповідальний редактор:

М. О. Нікульчев, д-р богосл. наук, канд. філос. наук, професор.

Редакційна колегія:

І. О. Дмитрик, канд. іст. наук; О. С. Єлякіна, д-р богосл., доцент;
М. М. Кабанець, докт. пед. наук, доцент.

Ф42

Феномен української інтелігенції в контексті
глобальних трансформацій (до 100-річчя заснування ДВНЗ
«Донецький національний технічний університет»):
матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю (Покровськ, ДонНТУ, 9–10 квітня
2020 року) / Передне сл. проф. Марія Кашуба, відп. ред. проф.
Нікульчев М. О. – Покровськ : ДВНЗ «ДонНТУ», 2020. –
205 с.

Збірник містить матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, яка присвячена 100-річчю заснування ДВНЗ «Донецький національний технічний університет». Співорганізаторами конференції виступили ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», кафедра теорії та історії культури Львівського національного університету імені Івана Франка. Авторами збірки є фахівці у галузях філософії, історії філософії, релігієзнавства, історії, культурології, філології, літературознавства – науковці, аспіранти, магістранти та студенти.

Збірник адресований тим, хто займається проблемами ідентифікації української інтелігенції в її філософській та історичній ретроспективах, а також у творчій спадщині українських мислителів, істориків, письменників та видатних громадських діячів різних часових періодів.

© ДВНЗ «Донецький національний
технічний університет»

© Автори статей, 2020

творчого генія? Те, що відкриття науки діють проти людей і що в цьому винні політики, досить непевне й непереконливе виправдання. Це позиція страуса, а не людини інтелігентної.

Думаємо, що, взявши до уваги положення А. Шопенгауера, згідно якого «мотивація – це причинність, видима зсередини» [2, с. 37], можна суттєво скоригувати сферу мотиваційно-світоглядної, отже, й далекоглядної поведінки людини. Для цього слід основним напрямком виховного спрямування системи освіти обрати той, який вивчає природу із її внутрішньої сутності. А вона завжди органічно поєднана з тими схильностями, які схиляють її до гуманізації як природного, так і соціально-духовного довкілля. Зрозуміло, що це стосується свідомої державної політики по формуванню інтелектуальної еліти, свідомість якої на всіх управлінських рівнях в усіх сферах життя суспільства була б гуманітарно, а не технологічно, визначена. Постійні реформи в освіті будуть марними, якщо цього не усвідомлювати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антология мировой философии. В 4-х т. – М. : Мысль, 1969. – Т. 1. – 936 с.
2. Быховский Б.Э. Шопенгауер / Б.Э. Быховский. – М. : Мысль, 1975. – 201 с.
3. Древнеиндийская философия. Начальный период – М. : Мысль, 1972. – 271 с.

Оксана Захарова

ШІСТЬ РОКІВ ВИПРОБУВАНЬ НА МІЦНІСТЬ

*Присвячується пам'яті д. е. н., професора
Румянцева Миколи Васильовича*

Середина 2014 р. поставила перед пересічними українцями Донбасу досить важке питання: як жити далі? В один момент звичне та налагоджене життя залишилося у минулому, було втрачено все, що до цього здавалося здобутим назавжди, вистражданим та непорушним. Міцна родина, престижна робота, комфортабельне житло, власний бізнес, розмірене та прогнозовано на доволі тривалу перспективу життя, можливості якісного відпочинку, реалізація творчого потенціалу та хобі, коло корисних зв'язків й побутово-інфраструктурного

забезпечення тощо, тобто все те, на здобуття чого було витрачено кращу частину життя й багато зусиль, в один момент зникло, стало недоступним або тимчасово втратило сенс. При цьому ця тимчасовість є філософською категорією та носить досить умовний характер: якщо у 2014 р. здавалося, що потрібно пережити незначний період часу і все повернеться назад, то з кожним роком впевненість у зворотності ситуації скорочується та поступово зовсім втрачається.

У 2014 р. кожна донбаська родина та людина мали у короткий час зробити вибір та прийняти важке для себе рішення – виїжджати чи залишатися. Головним аргументом при цьому здебільшого були не політичні вподобання, а реалії життя – стан власного здоров'я та здоров'я членів родини, вік, наявність вільних коштів на переїзд, готовність все почати з початку на новому місці, наявність будь-якої підтримки тощо. При цьому у кращій ситуації опинилися ті, чиї роботодавці доклали зусиль для переведення підприємств до українських територій та компенсували працівникам частину витрат на оренду житла. Нажаль таких бізнесменів-роботодавців було не багато. Переважна ж більшість переселенців опинилися сам на сам із проблемами, подолати які було досить важко: пошук житла, роботи, закладів освіти для дітей; лікарів, яким можна довірити власне життя та життя членів родини тощо.

При цьому слід акцентувати увагу на тих проблемах, з якими зіткнулися та протягом всіх шести років суспільно-політичної кризи найбільш гостро відчувають внутрішньо переміщені особи (ВПО):

1. *Складності із пошуком житла, різке погіршення житлових умов та якості життя.* Перше, з чим стикається будь-яка ВПО – це необхідність забезпечити себе і свою родину житлом на новому місці. Можливих варіантів реалізації цієї мети може бути декілька (від власного житла до оренди та гуртожитку), проте їх практична здійсненність залежить від ступеня фінансової забезпеченості родини та наявності родичів на території України. При цьому саме приналежність до ВПО значно ускладнює процедуру пошуку житла, іноді навіть унеможливує її результативність. У результаті переважна більшість ВПО зазнала різкого погіршення умов проживання і побутового забезпечення та за будь-якого варіанту реалізації квартирного питання – скорочення купівельної спроможності. Обмежений бюджет дозволяє у кращому випадку орендувати житло на околицях крупних мегаполісів або у сусідніх містах, що веде до необхідності витрат значного часу та коштів на дорогу до місця роботи.

2. *Складності із пошуком роботи за фахом, втрата здобутого за професією престижу та необхідність знову доводити свою професійну компетентність.* Другою дуже складною для розв'язання проблемою ВПО є пошук місця роботи на новому місці. Зробити це досить складно, проте навіть якщо вдалося знайти роботу за фахом, ВПО має знову, як у молодості, багато працювати на власний імідж і авторитет, доказувати, що чогось варта у професії. Тобто весь нагромаджений у довоєнний період людський капітал у нових умовах априорі не має вартості і людина вимушена знову докладати зусиль для доведення свого права на перебування у професії. При цьому у переважній більшості випадків ВПО може претендувати на посаду, що є нижчою за рівнем, ніж була в неї до переміщення. Саме тому дуже частим рішенням проблеми пошуку роботи для ВПО, якщо дозволяє вік, є кардинальна зміна сфери професійної діяльності. Така трансформація може стати можливою на підґрунті якісної базової освіти людини або добровільного вибору нею робочої професії. Крім того суттєвий бар'єр до повторного входження у професію у крупних містах країни стимулює ВПО опановувати різні види самозайнятості, успішні, проте поодинокі, приклади яких лунають з телебачення.
3. *Скорочення реальних фінансових можливостей родини.* Незалежно від того, чи вдалося людині на новому місці знайти роботу або пощастило з роботодавцем, який організував процедуру евакуації за менш травматичним сценарієм, тобто незалежно від розміру доходу родини, її фінансові можливості порівняно із довоєнним періодом суттєво скоротилися. Крім статті витрат на оренду житла, яка у більшості випадків є домінуючою за розміром, додатково виникла необхідність у розв'язанні побутових питань, купівлі одягу, побутової техніки та інших необхідних речей, які залишилися на окупованій території. Ситуація погіршується через наслідки соціально-економічної кризи в Україні, зростання розміру комунальних платежів та інфляційні процеси. До того ж страх втратити власне житло на окупованій території, якщо не було прийнято та реалізовано рішення про його продаж, мотивує ВПО до сплати всіх комунальних рахунків на окупованій території. У результаті коштів на якісне харчування, своєчасне медичне обстеження, відпочинок, професійне навчання та дозвілля практично не залишається.
4. *Моральна пригніченість через неможливість жити ДОМА, відсутність впевненості у завтрашньому дні та необхідність постійного проходження перевірок, запроваджених владою.* Статус

ВПО, замість того, щоб надавати людині захисту, всебічної підтримки та допомоги, фактично ставить на людині «клеймо» другосортності та необхідності посиленого надзору за її діями, територіальними і професійними переміщеннями. До того ж постійне запровадження владою обов'язкових процедур підтвердження означеного статусу, доведення доцільності отримання соціальних виплат, вимагає від ВПО постійного перебування у тонусі, витрачання часу і коштів на виконання встановлених вимог, які весь час змінюються. Чинником погіршення психологічного стану ВПО є й несприйняття їх місцевим населенням, особливо людьми третього віку. При цьому ключову роль у формуванні негативної суспільної думки стосовно переміщеного населення відіграла владна позиція, що проявляється у затверджених нормативних документах та положеннях.

5. *Психосоматика, різке погіршення стану здоров'я, загострення хронічних хвороб та рання смертність.* Скорочення фінансових можливостей, низький рівень і якість життя, пригніченість від професійної незатребуваності та особистісної дискримінації, підвищений темп й надмірний обсяг праці, постійний психологічний тиск, відірваність від членів родини та друзів, турбота про власне майбутнє й скорочення ступенів свободи не можуть не позначитися на стані здоров'я осіб, які були вимушеними покинути власні оселі і шукати нове місце під Сонцем. Нажаль наслідки означених тенденцій є невтішними, а випадки смертності переміщених осіб через невиліковні хвороби не поодинокими.

Перелічені складності носять глобальний характер, проте загальна кількість проблем, з якими стикаються у повсякденному житті ВПО у сьогодиншній складній для України час ними не обмежується. Водночас на всі інші труднощі ВПО за роки вимушеного переселення привчили себе не реагувати, а швидко шукати шлях їх реального подолання, жити одним днем. Через це у ВПО суттєвим чином підвищився рівень професійної й особистісної мобільності, з'явилися навички виживання у будь-яких умовах, душевної стійкості і незламності.

Водночас було б також невірним не відмітити, що існують й позитивні тенденції, коли окремі ВПО за кризових часів набули додаткових фінансових й владних можливостей, яких не мали у довоєнний період. Проте це поодинокі випадки, що не носять масового характеру, а їх наявність навпаки ще більше висвітлює наявні проблеми ВПО.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Абрамович Семен Дмитрович, завідувач кафедри слов'янської філології та загального мовознавства Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, д. філол. н., професор, академік НАН ВО України.

Айвенко Ірина Олександрівна, аспірантка кафедри філософії, соціології та релігієзнавства ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Алтухов Володимир Миколайович, старший викладач кафедри мовної підготовки ДВНЗ «Донецький національний технічний університет».

Алфімов Валентин Миколайович, професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля, д. пед. наук, професор.

Білоус Аліна Анатоліївна, доцент кафедри англійської мови факультету перекладознавства ДВНЗ «Київський національний лінгвістичний університет», к. філос. н., доцент. **Деркач Інна Володимирівна**, доцент кафедри англійської мови факультету перекладознавства ДВНЗ «Київський національний лінгвістичний університет», к. пед. н., доцент.

Бейлін Михайло Валерійович, професор кафедри гуманітарних наук Харківської державної академії фізичної культури, д. філос. н., к. т. н., професор. **Орленко Олена Михайлівна**, доцент кафедри гуманітарних наук Харківської державної академії фізичної культури, к. і. н., доцент.

Биців Наталія Михайлівна, аспірантка кафедри філософії ім. проф. В. Г. Скотного Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Братасюк Марія Григорівна, професор кафедри філософії Львівського національного університету імені Івана Франка, д. філос. н., професор.

Бекетова Анастасія Павлівна, студентка 3 курсу спеціальності «Соціологія» ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»; **Кречетова Віра Альбертівна**, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», к. соц. н.

Бровко Олена Олександрівна, завідувач кафедри української літератури і компаративістики Київського університету ім. Бориса Грінченка, д. філол. н., професор.

Будз Володимир Павлович, докторант кафедри філософії Львівського національного університету імені Івана Франка, к. філос. н., доцент.

Булгакова Оксана Володимирівна, н. с. відділу історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України, к. і. н.

Газнюк Лідія Михайлівна, завідувач кафедри гуманітарних наук Харківської державної академії фізичної культури, д. філос. н., професор; **Червона Світлана Пилипівна**, старший викладач кафедри гуманітарних наук Харківської державної академії фізичної культури.

Грудницький Василь Миколайович, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», к. юр. н., доцент.

Гуцуляк Олег Борисович, учений секретар наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, к. філос. н., доцент.

Дмитрик Ірина Олександрівна, завідувач кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», к. і. н.

Дяченко Наталія Іванівна, доцент кафедри філософії ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», к. і. н., доцент.

Слякіна Ольга Сергіївна, практичний психолог ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», д. богосл., доцент.

Смельяненко Ганна Дмитрівна, професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», д. філос. н., професор.

Жадько Віталій Андрійович, професор кафедри суспільних дисциплін Запорізького державного медичного університету, д. філос. н., професор; **Бідзіля Петро Омелянович**, доцент кафедри суспільних дисциплін Запорізького державного медичного університету, к. і. н., доцент.

Захарова Оксана Володимирівна, професор кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету, д. е. н., професор.

Кабанець Марина Миколаївна, завідувач кафедри мовної підготовки ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», д. пед. н., доцент.

Катаєв Станіслав Львович, професор кафедри соціології і соціальної роботи Класичного приватного університету, д. соц. н., професор; **Хрустальова Марина Станіславівна**, доцент кафедри психології і соціальної роботи НУ «Запорізька політехніка», к. політ. н., доцент.

Кашуба Марія Василівна, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, д. філос. н., професор.

Клименко Сергій Миколайович, викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін Селидівського гірничого технікуму.

Наукове видання

**Феномен української інтелігенції в контексті
глобальних трансформацій**
(до 100-річчя заснування
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»)

Матеріали
III Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

Матеріали друкуються зі збереженням
оригінального авторського стилю з готових оригінал-макетів
українською, англійською та російською мовами

Технічний редактор, коректор *Олександр Процик*

Формат 60×84¹/₁₆
Ум. друк. арк. 11,6.
Тираж 100 прим. Замовлення № 371

Видавець: Державний вищий навчальний заклад «Донецький національний
технічний університет», пл. Шибанкова, 2, м. Покровськ, 85300, Україна
Свідоцтво про державну реєстрацію суб'єкта видавничої справи:
ДК 4911 від 09.06.2015.